

I fred vil vi fortsette det byggende arbeid

Taler

Einar Gerhardsen

Dato

1 januar 1958

Sted

NRK radio

Omstendigheter

Nyttårstale

- 1 Når vi i dag har sagt godt nytt år i hver vår krets, er det ikke minst med et ønske om at avspenning og fred må få prege det året vi er gått inn i. Vi vet at folkene over alt i verden føler den kalde krigen som en knugende byrde. Appellene til forhandlingsviljen har lydt særlig sterkt ved dette årsskiftet, både i øst og vest. En
- 5 virkelig folkemening er kommet til uttrykk. Og selv om erfaringene har lært oss at avstanden er stor mellom det ønskelige og det oppnåelige i internasjonal politikk, er millionenes fredsønske like fullt i seg selv en makt.

- Fjoråret brakte oss ikke de framskritt i nedrustningsspørsmålet som vi hadde
- 10 håpet på. Sovjetsamveldet forkastet i august vestmaktenes forhandlingsgrunnlag. På FNs generalforsamling gjentok det samme seg, til tross for at hele 56 medlemsland hadde støttet forslaget. Sovjetsamveldet erklærte også at det ikke vil delta i det nye nedrustningsutvalg på 25 medlemmer som generalforsamlingen oppnevnte. Den holdning russerne her har vist,
- 15 skyldes kanskje i noen grad at de føler seg i en sterkere forhandlingsposisjon på grunn av de militærtekniske triumfer de i det siste har hatt. Men mest skyldes det kanskje et ønske om å framtvinge direkte forhandlinger mellom de to militære hovedmakter.

- 20 Fra norsk side har en sett det slik at nedrustningsforhandlingene helst burde foregå innen FNs ramme. Men det er realistisk å se i øynene at disse spørsmål kanskje kan løses best gjennom direkte diplomatiske forhandlinger mellom De forente stater og Sovjetsamveldet. Vi har for vårt vedkommende full tillit til at De forente stater i så fall vil ta de nødvendige hensyn til sine NATO-alliertes
- 25 sikkerhetsinteresser.

Den alminnelige oppfatning innenfor NATO er at det ikke rår noen aktuell fare

for at Sovjet-lederne vil ta risikoen ved å sette i gang en storkrig. På denne
30 bakgrunn har vi fra norsk side gitt uttrykk for at de vestlige demokratier ikke
ensidig må legge vekten på de militære styrkeforhold. Den sovjetiske
maktpolitikk stiller oss overfor en kombinert militær og politisk trussel. Det er
derfor viktig at også vi på vår side er klar over den nære sammenheng mellom
35 politisk, økonomisk og militær styrke. Ikke minst gjelder dette i vårt forhold til
de økonomisk underutviklede land, og til den del av verden som står utenfor de
store militærpolitiske blokkdannelsene. Det er faktisk denne del av verden
kampen står om.

Blir det ikke krig - og det håper og arbeider vi alle for - vil kappestriden mellom
40 demokratiene og de totalitære makter foregå på det politiske og økonomiske
felt. Sovjetsamveldet synes helt klar over dette, og satser mer og mer på
virkemidler av politisk og økonomisk art. Desto viktigere er det at også
demokratiene finner fram til en hensiktsmessig balanse mellom politisk-
økonomiske og militære virkemidler. Men samtidig som vi på denne måten
45 fører en konstruktiv og realistisk fredspolitik, må vi gjennom et effektivt
militært beredskap forhindre at maktbalansen vipper ensidig i den annen parts
favør.

Når det gjelder det vedtaket som ble gjort på NATO-møtet i Paris om
50 mellomdistanseraketter, medvirket de norske representanter til at det fikk en slik
form at en i praksis har fått en frist før det endelige vedtak blir gjort om
plassering av utskytingsbasene. Denne frist, som ikke er lang, bør etter vår
mening brukes til gjennom forhåndsundersøkelser å bringe på det rene om det i
dag foreligger muligheter for realistiske forhandlinger mellom øst og vest. Med
55 uttrykket "realistiske forhandlinger" mener vi da forhandlinger der en på begge
sider er klar over at det bare er gjennom ytelser og motytelser, ved å gi og ta, at
en har sjansen til å nå resultater. Forhåndsundersøkelsene bør skje mest mulig i
fortrolige former. Særlig er det viktig at ingen av de interesserte parter får
følelsen av at de kan utsette seg for prestisjetap eller risikere på forhånd å svekke
60 sine forhandlingsposisjoner. På denne måten skulle det også være mulig å få
klarhet over hvilke problemer det for tiden kan være håp om å forhandle [om]
med utsikt til positive resultater.

En rekke fremtredende eksperter på internasjonal politikk har i de siste måneder
65 gjort seg til talsmenn for at de politiske problemer tas opp til løsning ett for ett
gjennom forhandlinger på det diplomatiske plan. De hevder at det er en illusjon

å tro at en gjennom stort opplagte konferanser med ett slag kan skape en ny situasjon i forholdet mellom øst og vest. De preker tålmodighetens sak, og mener en må gå forsiktig til verks. Kanskje har de rett. Ett er i alle fall sikkert: De ideologiske ulikheter mellom de vestlige demokratier og de totalitære diktaturer er for dyptgående til at det kan tenkes noe kompromiss på det ideologiske plan. Vi kan aldri gå på akkord når det gjelder demokratiets prinsipper. Men selv store motsetninger har en tendens til å mildnes, og også totalitære stater er underkastet utviklingens lov. Undertiden kan den virke raskere enn en har regnet med.

Under alle omstendigheter blir det vår oppgave å finne ut om det går noen vei gjennom forhandling til avspenning og kontrollert nedrustning. Vi tror det gjør det. Men skal vi kunne forhandle, må vi også vise styrke. Det kan vi bare gjøre om demokratiene holder sammen. Måtte det lykkes for demokratiene gjennom samholdets styrke og i godviljens ånd å vinne fram ett skritt på forhandlingsveien i det året som kommer.

En ny oppgave vil bli prøvet i internasjonal målestokk, nemlig det tekniske og vitenskapelige samarbeidet mellom NATO-land slik at de samlede ressurser og den samlede innsikt på vitenskapens nye felter kan komme alle til gode, både i den militære og den sosiale sektor. Den tekniske utvikling har fått en bredde og en dybde som aldri før, og utnyttingen av de tekniske mulighetene vil bli avgjørende for vår levestandard og for hva vi i vårt land kan skape av sosiale og kulturelle goder. De nye oppfinnelser og de nye kraftkilder, som automasjon og atomenergi, krever ny innsikt og ny forståelse for at de kan bli et ledd i de framskritt som vi håper på. De setter større krav til utdanning og praksis hos de arbeidere, teknikere og ingeniører som i første rekke skal behandle disse nye maskinelle og tekniske hjelpemidler. Den oppvoksende slekt må gis anledning til å utdanne seg og dyktiggjøre seg til vårt tids oppgaver. Det blir nødvendig å ta store løft i undervisningssektoren, både fordi vi har de store ungdomskull og fordi utdannelsen teller så meget i vårt produksjonsliv. Investeringer i undervisningssektoren er investeringer i framtida.

100

På det økonomiske området hadde vi i fjor en del skuffelser. Flere av de store fiskeriene ga dårlig fangstutbytte, en stor del av jordbruket hadde dårlige innhøstingsforhold, og fraktmarkedet er stadig blitt dårligere, slik at vi nå også må regne med en betydelig nedgang i skipsfartsinntektene. Men stort sett har året brakt et tilfredsstillende resultat. Vi har hatt full sysselsetting, selv om det

105

fremdeles forekommer en del sesongledighet. Den almindelige vekst i det økonomiske liv har fortsatt. Produksjonen har økt med omkring tre prosent, og forbruket omtrent like meget. Vi har reelt sett satset større beløp på den økonomiske utbygging av landet enn i noe tidligere år. Vi har gjennomført en rekke sosiale reformer, og blant annet fått den nye loven om alderstrygd. Men vi står alltid overfor nye oppgaver. Her er feil og mangler som vi bør rette på. Det er så meget som vi ønsker anderledes og bedre.

Vi skal fortsette å bygge landet. Den viktigste oppgaven er nå, som før, å holde full sysselsetting. I hele etterkrigstiden, gjennom nesten tretten år, har det lyktes å unngå almindelig arbeidsløshet. Det har ikke alltid vært like lett. Til dels kan det ha vært vansker som verdensøkonomien har stilt oss overfor, og til dels problemer som har gjort seg gjeldende i Norges indre økonomi. Fra tid til annen har vi for eksempel strevet med alvorlige underskudd i utenriksøkonomien, eller vanskelige lønns- og prisoppgjør. Man må alltid overveie hvordan de forskjellige disposisjoner virker inn på arbeidsmarkedet. Bevilgninger, skattevedtak, låne- og rentepolitikken, byggetillatelser, valutareguleringer og alle andre tiltak må samordnes med den sentrale oppgave for øye, at alle nordmenn skal være i nyttig arbeid, og at utbyggingen av landet skal føres videre i hurtigst mulig tempo.

Den nærmeste tid framover vil formodentlig stille oss overfor betydelige problemer. Dette henger først og fremst sammen med den internasjonale konjunkturutvikling. I de siste to år har det meldt seg flere og flere stagnasjonstendenser i verdensøkonomien, særlig i Amerika, men til dels også i Vest-Europa. Nedgangen på fraktmarkedet, som spiller så stor rolle for Norge, skyldes nettopp at disse tendensene har slått så sterkt ut som tilfellet er. Situasjonen krever at vi sammen med andre land gjør en innsats på det internasjonale plan. Det mellomfolkelige samarbeid har etter krigen gitt store resultater på det økonomiske område, og i høy grad bidratt til at konjunkturutviklingen har artet seg gunstigere enn i tidligere perioder. Det er grunn til å tro at egnede mellomfolkelige tiltak også nå vil kunne sikre en tilfredsstillende vekst i verdensøkonomien. Men det vil under alle omstendigheter ta noe tid før slike tiltak virker, og Norge må være innstilt på å møte de problemer som konjunkturavslapningen kan føre med seg.

Når vi ønsker å holde full sysselsetting og å øke produksjonen, vil vi trenge større import. Samtidig vil valutainntektene synke på grunn av konjunkturavslapningen. Vi må da få et betydelig underskudd i

utenriksøkonomien. Det kan for en tid dekkes ved kreditter i utlandet, og ved bruk av våre valutabeholdninger, som er betydelig større enn på flere år. Vi har lagt oss opp reserver i gode år, nettopp for å kunne bruke dem når konjunktursituasjonen blir mindre gunstig.

150

Men framfor alt må vi prøve å få løst våre indre økonomiske problemer på en slik måte at vi kan komme gjennom en vanskelig tid uten for store skadevirkninger. Vi står foran store økonomiske oppgjør. Bønder, fiskere og lønnstakere skal forhandle om sine inntektsforhold. Resultatet av disse
155 forhandlingene vil få avgjørende betydning for vårt lands økonomiske stilling og muligheter, for konkurranseevnen og for sysselsettingen. Nå ville det komme godt med om vi kunne se tingene i en noe større sammenheng, og om den nasjonale solidaritetstanken kunne komme med under drøftingene rundt forhandlingsbordet.

160

Hver enkelt av de store samfunnsgruppene har for øvrig krav og problemer, også utenfor de egentlige lønns- og prisspørsmålene. Jordbrukets driftsforhold har allerede i lengre tid vært under utredning av en komité som vil avgi sin innstilling i løpet av våren. På samme måte ble fiskernes problemer tatt opp til
165 utredning sist høst; også denne komiteen vil avgi sin innstilling i det nye år. For lønnstakerne er spørsmålet om en forkortelse av arbeidstiden aktuelt. Åttetimersdagen for industriarbeidere ble lovfestet etter den første verdenskrigen. Etter den andre verdenskrigen er den årlige arbeidstiden blitt forkortet blant annet ved innføring av tre ukers ferie. Som kjent vil regjeringen
170 nå fremme lovforslag om i løpet av to år å sette ned den ukentlige arbeidstid fra 48 til 45 timer. Kortere arbeidstid betyr at man tar ut en del av den økte levestandard i form av mer fritid. Men vi må ta sikte på å gjennomføre en kortere arbeidstid uten at veksten i produksjonen hemmes. Det er ikke mulig for alle å klare det, men de aller fleste kan, hvis de vil, gjøre like mye om arbeidsuka
175 blir tre timer kortere.

Det er ikke kjent hvilke krav Landsorganisasjonen vil stille under de kommende forhandlinger med Arbeidsgiverforeningen. Men det er grunn til å tro at man denne gang vil legge sterk vekt på å få gjennomført en almindelig
180 bedriftspensjonering. Som et ledd i dette arbeid vedtok Stortinget i fjor å oppheve behovsprøvingen for alderstrygden fra 1. januar 1959. En vellykket løsning av dette problem vil bety at en bedre kan sikre at også eldre mennesker får del i vår stigende levestandard.

185

De oppgjørene vi nå står foran stiller både myndighetene og organisasjonene overfor store problemer. Jeg gjentar at vi må ta sikte på å løse dem på en slik måte at vår konkurranseevne ikke svekkes, og at den fulle sysselsettingen trygges.

190

Vårt håp for det nye år er at vi i fred kan fortsette det byggende arbeid i vårt land, så vi sosialt, kulturelt og materielt kan gjøre nye framsteg. Må jeg få takke hver enkelt for velgjort arbeid i året som gikk, hver på sin plass, hver med sin oppgave.

195

Jeg bringer en hilsen til våre sjøfolk, som feirer nyttårsskiftet fjernt fra hjem og slekt, og jeg hilder de mange andre landsmenn som i dag er utenfor Norges grenser.

200

Og til gamle og unge i vårt langstrakte land bringer jeg en hilsen for det nye år. Jeg samler denne hilsen i et ønske til Kong Olav og hans hus. Kongens første offisielle representasjon som konge var å være til stede ved utdelingen av Nobels fredspris. Måtte det være mer enn et symbolsk varsel, måtte det være innledningen til en regjeringstid som kan vies fredens sak.

205

Vi ønsker Kong Olav hell og lykke til hans gjerning. Og Kongen skal være forvisset om at hans fars og hans eget valgspråk "Alt for Norge" har en manende appell til hver norsk kvinne og mann.

210

Kilde

www1.nrk.no/nett-tv/klipp

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/i-fred-vil-vi-fortsette-det-byggende-arbeid>

215

220